

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ
ในพื้นที่ตะเข็บชายแดน ลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย^{*}

Social Immunity Building Against COVID-19 through Buddhist
Integration in the Border Areas of the Mekong River Basin,
Loei Province

ธงชัย สิงอุตม, ศตวรรษ สงกาพันธ์, พระมหาสมศักดิ์ สติสมฺปนฺโน (สมศักดิ์ สินนา)¹
และพระมหาวสันต์ วสันตเวที (วสันต์ หงอกชัย)²

Thongchai Singudom, Satawat Songkapan, Phramaha Somsak Satisompanno (Somsak Sinna)
and Phramaha Wasan Wasantawetee (Wasan Hngokchai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College, Thailand

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: somsak_maha2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ และ 2) เสนอแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 60 คน โดยวิธีแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตามแนวตะเข็บชายแดนในจังหวัดเลย ประชาชนในจังหวัดเลยมีการตื่นตัวในทางด้านการป้องกันตัวในโควิด 19 แต่ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตัวจึงทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเฝ้าระวัง

^{*}ได้รับบทความ: 6 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2567

Received: September 6, 2024; Revised: December 21, 2024; Accepted: December 23, 2024

2. แนวทางสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้ฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาให้เกิดสุขภาวะองค์รวม 4 มิติ คือ ทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา การสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีต้องดูแลแบบบูรณาการทั้งทางด้านกาย จิต สังคม เพราะหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้ขาดความสมดุล สิ่งสำคัญที่เป็นสารตั้งต้น คือ สุขภาพจิตที่แข็งแกร่ง จะเป็นฐานรากให้คนเราสามารถยืนหยัดต่อสู้และเผชิญปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้ การมีภูมิคุ้มกันทางจิตที่เข้มแข็งทำให้กายเป็นสุข สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่ต้องอยู่ร่วมกันหากขาดส่วนใดชีวิตก็จะสูญเสียการทำงานไป ส่งผลต่อองค์ประกอบอื่นๆ ที่เหลือมีผลให้ร่างกายโดยรวมเจ็บป่วย จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ครอบคลุมร่างกายทุกระบบทั้งทางด้านร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือหลักภาวนา 4 หมายถึง หลักการเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรมและการพัฒนาด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา ที่เกี่ยวกับสุขภาวะ

คำสำคัญ: การสร้างภูมิคุ้มกัน; โรคโควิด-19; เชิงพุทธบูรณาการ; พื้นที่ตะเข็บชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง

Abstract

This research the objectives are to 1) study recovery measures and drive policies to monitor the spread of COVID-19. Buddhist integration and 2) propose guidelines for building social immunity from COVID-19. Buddhist Integration It is qualitative research. The tools used in the research include: In-depth interview Group discussion 60 key informants using purposive methods Data were analyzed using descriptive inductive principles.

The research results found that:

1. Problems in driving policy to monitor the spread of COVID-19 Along the border seam in Loei Province People in Loei Province are alert about self-protection against COVID-19, but lack the knowledge and understanding of self-protection, causing them to not participate in receiving information about surveillance.

2. The Buddhist Integrative Approach to Building Social Immunity Against COVID-19 focuses on applying Buddhist principles to promote holistic well-being across four dimensions: physical, mental, social, and intellectual. Effective health promotion must involve an integrated approach, addressing the body, mind, and society. Neglecting any one of these dimensions can lead to imbalance. Mental health, as a core foundation, empowers individuals to face life's challenges. Strong mental resilience contributes to physical

well-being, with social and environmental factors playing a key role. If any of these components are absent, life can become dysfunctional, negatively impacting the others, potentially leading to illness. Hence, achieving balance with the surrounding environment is essential for overall health. This aligns with the Buddhist doctrine of the Four Foundations of Mindfulness (Bhāvanā), which emphasizes development and training in body, morality, mind, and wisdom, all of which are integral to well-being.

Keywords: Building Immunity; COVID-19; Buddhist Integration; Border Areas of the Mekong River Basin

1. บทนำ

ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยภาพรวม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการเทคโนโลยี ซึ่งความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่หยุดนิ่ง นับวันยิ่งซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นความจำเป็นที่ประชาชนทุกกลุ่ม อายุจะต้องเตรียมความพร้อมที่จะเดินเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง สามารถรู้เท่าทันโดยการใช้ความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารอย่างมีสติปัญญา สามารถปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (ธนัชชา รอดกันภัย, 2560) เป็นเวลากว่าหนึ่งปีครึ่งแล้วที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ข้อมูลหลายด้าน ทั้งที่เกี่ยวกับผู้ติดเชื้อ วิธีการรักษา วัคซีน การตรวจหาเชื้อ รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบอย่างไรก็ดี ความเห็นที่ว่าข้อมูลดังกล่าวยังมี ข้อจำกัดหลายประการทำให้สภาพการเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งมีผลมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นั้น แม้จะทำให้เกิดการป้องกันและมีมาตรการต่างๆจากหน่วยงานภาครัฐก็ตาม แต่ก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ที่ติดเชื้อและประชาชนผู้ที่กำลังดำเนินชีวิตในปัจจุบันเกิดความตื่นตระหนกกลัว ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไม่สามารถเดินหน้าได้ รวมไปถึงการพัฒนาสังคมแบบขาดทิศทางซึ่งนำไปสู่การทำลายโครงสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนและสังคมรอบด้าน ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาผู้ที่ติดเชื้อรายวันในรูปแบบต่างๆตามมา ทั้งนี้นโยบายของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการใช้วิธีการที่หลากหลายปรากฏให้เห็นมากมายจนทำให้นำไปสู่การแพร่กระจายของไวรัสโควิด-19 ได้อย่างรวดเร็ว และจะเห็นได้ว่าหน่วยงานของสาธารณสุขจะมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์มีหมอและพยาบาลเป็นด่านหน้าที่ปฏิบัติงานสนองนโยบายของรัฐบาล แต่ก็ปฏิบัติตามนโยบายได้ในระดับหนึ่ง

จังหวัดเลยมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ความยาว 197 กิโลเมตร มีแม่น้ำโขง แม่น้ำเหือง เป็นแนวสันเขาพรมแดนติดต่อกับแขวงไชยะบูลี และแขวงเวียงจันทน์ ของสปป.ลาว ซึ่งห่างจากแม่น้ำโขงถึง 71 กิโลเมตร ติดเขตอำเภอปากชม และอำเภอเชียงคาน ส่วนแม่น้ำเหืองมีความยาว 123 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอท่าลี่อำเภอภูเรือ อำเภอด่านซ้าย และอำเภอนาแห้ว แนวสันเขาติดอำเภอนาแห้ว 3 กิโลเมตร ซึ่งมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนอำเภอด่านซ้ายติดต่อกับบ้านนาข้าเมืองบ่อแตนแขวงไชยะบูลีระยะทางระหว่างเมืองบ่อแตนกับอำเภอด่านซ้ายประมาณ 30 กิโลเมตร อำเภอนาแห้วติดต่อกับบ้านเหมืองแพร์เมืองบ่อแตนแขวงไชยะบูลีมีระยะทางระหว่างเมืองบ่อแตนกับอำเภอนาแห้วประมาณ 40 กิโลเมตรอำเภอภูเรือติดต่อกับเมืองแก่นท้าวเมืองบ่อแตนแขวงไชยะบูลี (สำนักงานจังหวัดเลย, 2560, หน้า 8)

ดังนั้นปัญหาสำคัญของประชาชนในพื้นที่ตะเข็บชายแดน จังหวัดเลย ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นและมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ จึงทำให้รัฐบาลยุคปัจจุบัน มีนโยบายที่จะแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวของบ้านเมืองให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ โดยพยายามมอบหมายภารกิจในการป้องกันและจัดหาวัดขึ้นให้ได้ตามความต้องการของประชาชนให้ได้เร็วที่สุด แต่ก็ไม่ทันทั่วทั้งที่กับการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งสภาพการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้กระจายลงสู่ท้องถิ่น แต่เนื่องจากสภาพของสังคมตามแนวตะเข็บชายแดนมีการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนมากขึ้นทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ โรงพยาบาล ประจำอำเภอ โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล และกลุ่ม อสม. พยายามบริหารจัดการและทำหน้าที่ตามนโยบายของรัฐ มีการสร้างโรงพยาบาลสนามเพื่อรองรับจากผู้ติดเชื้อไวรัส แต่ปัญหาที่พบเจออย่างขาดกระบวนการทำงานที่ชัดเจน เพราะองค์ความรู้และมาตรการในการบริหารจัดการ ตลอดจนการถ่ายทอดด้านการป้องกันและเตรียมความพร้อมในการดำเนินการไม่มีแผนการรองรับในเบื้องต้น

กล่าวได้ว่า คนไทยหลายคนยังไม่รู้ ว่าต้องเริ่มต้นทำอะไรเมื่อตนเองติดโควิด หลายคนเลือกปรึกษาเพื่อนหรือคนรู้จัก หรือหาข้อมูลเองทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งก็มี ข้อจำกัดสำหรับคนที่ไม่ถนัดในการหาข้อมูลออนไลน์ หรือไม่มีอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อ อินเทอร์เน็ต จากสถิติของสำนักงานสถิติ แห่งชาติ พบว่าจำนวนครัวเรือนในประเทศไทยที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้อยู่ที่ร้อยละ 74.6 ในปี 2562 (บุญวรา สุขะโน และ ญญฐณิชา อเนกสมบุญผล, 2564) จึงทำให้งานวิจัยนี้เน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม การสำรวจ และการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่ การจดบันทึก การถ่ายภาพ การทำ mind Mapping และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ 1) การพัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 2) เตรียมทีมคน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพปัญหาชุมชน 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 5) สรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะสร้างสรรค์ เป็นต้น มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่วิจัยคือ อำเภอเชียงคาน อำเภอกาฬสินธุ์ อำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการตอบสนองเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดเลยภายใต้สถานการณ์ไวรัสโควิด-19 2) เพื่อพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนอย่างยืดหยุ่นเชิงพุทธบูรณาการตอนนโยบายเฝ้าระวังการแพร่ระบาดไวรัสโควิด-19 3) ถ่ายทอดแนวปฏิบัติเชิงพุทธบูรณาการในการเปิดพื้นที่รองรับการกักตัวสำหรับผู้อพยพคืนถิ่นของชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนวิชาการ ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจ จะได้ประโยชน์เชิงนโยบายในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาโรคโควิด-19 และนโยบายความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนที่จะเห็นความสำคัญของกระบวนการการป้องกันโรคโควิด-19 และการใช้อัตลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์การกลับคืนถิ่นที่อบอุ่นของชุมชนแนวตะเข็บชายแดน ที่จะช่วยขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาท้าทายและยกระดับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านสังคมและความมั่นคงทุกมิติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย
2. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่
ตะเข็บชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสถานที่ทำการวิจัยในขอบเขตพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอยางตลาด จังหวัดเลย ชุมชนตำบลเชียงคาน อำเภอยางตลาด จังหวัดเลย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดเลยตามเขตปกครองของจังหวัดเลยตามการแบ่งเขตการปกครองท้องที่ของกระทรวงมหาดไทย
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มโดยหารคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ

ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านมาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย ในการหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัย เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ถูกต้องยิ่งขึ้น จำนวน 10 คน 2) การจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน ประกอบด้วย (1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จากชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย ตัวแทนจากสาธารณสุข จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากอาสาสมัครชุมชน จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนภาคประชาชนและพระสงฆ์ จำนวน 5 รูป/คน รวม 30 คน และ (2) ผู้ทรงคุณวุฒิ จากชุมชนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย ตัวแทนจากสาธารณสุข จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากอาสาสมัครชุมชน จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนภาคประชาชนและพระสงฆ์ จำนวน 5 รูป/คน รวม 30 คน รวมทั้งหมด 60 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสำรวจ (Participatory Observation) และการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่ การจดบันทึก ถ่ายภาพ การทำ mind Mapping และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ 1) การพัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 2) เตรียมทีม คน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพปัญหาชุมชน 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 5) สรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาเชิงเอกสาร โดยกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย โดยศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาเพื่อทำการวิจัยในขั้นต่อไป มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณา โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีวัตถุประสงค์ ศึกษามาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย และกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการต่อไป 3) การสนทนากลุ่ม โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปร่วม 4) การจัดเวทีคืนความรู้สู่

ชุมชน โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน

5. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี หลักการแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาแบบการสร้างเครื่องมือจากหนังสือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงภาษาที่ใช้ความครอบคลุมของเนื้อหาของคำถามแต่ละข้อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญ 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำเก็บข้อมูลกับผู้ใช้ข้อมูลสำคัญ

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 พัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบัน ได้กลั่นกรองโครงการวิจัย และนำเสนอวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และอัปโหลดข้อเสนอวิจัยผ่านระบบการจัดการวิจัย (NRIIS)

ขั้นที่ 2 เตรียมทีม คน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทีมวิจัยมีการเตรียมความพร้อมในช่วงแรกโดยการประชุมสร้างความเข้าใจโครงการร่วมกันพร้อมจัดสรรบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีการจัดประชุมเปิดโครงการเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนและประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อในชุมชน เวทีประชาคมชาวบ้าน ตลอดจนทีมวิจัยเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยในการศึกษารวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 กิจกรรมในช่วงที่ 3 ได้แก่ 1) กิจกรรมประชุมเตรียมทีมวิจัย 2) กิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเตรียมความพร้อมนักวิจัย 3) กิจกรรมเปิดโครงการวิจัย

ขั้นที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อออกแบบเครื่องมือวิจัย และหารือ เกี่ยวกับการเก็บข้อมูล ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานและจัดทำรายงาน โดยจัดประชุมในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 และปฏิบัติการเก็บข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชน โดยใช้วิธีการจัดเวทีระดมความคิด การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเอกสารรายงานมาวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ขององค์ความรู้

ขั้นที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ

ขั้นที่ 5 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจะเชิญผู้มีส่วนได้

ส่วนเสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีหน้าที่โดยตรง ผู้ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการศึกษาการวิจัยที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัยในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัย เข้าร่วมสนทนา และแสดงความคิดเห็น ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสามารถสังเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปประเด็น

ขั้นที่ 6 การจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน หลังจากนั้น ทีมวิจัยจะจัดประชุมทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการทดลองปฏิบัติการตามโครงการในระยะที่ 2 เช่น โครงการทำวิดีทัศน์ชุมชน คืนความรู้สู่ชุมชน เมื่อดำเนินแต่ละโครงการเสร็จสิ้น มีการประชุมเพื่อติดตามการทดลองปฏิบัติการ สรุปบทเรียนในการทำงานและประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการตามลำดับ

ขั้นที่ 7 การสรุปและจัดทำรายงาน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ด้วยหลักแห่งเหตุผล 3) การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ลักษณะแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย เพื่อให้การสรุปข้อมูลเกิดความสมบูรณ์ และนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่สู่สาธารณะ

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. มาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย พบว่า สภาพปัญหาการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตามแนวตะเข็บชายแดนในจังหวัดเลย ประชาชนในจังหวัดเลยมีการตื่นตัวในทางด้านการป้องกันตัวในโควิด-19 แต่ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตัวจึงทำให้ไม่ส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและการป้องกันตนเองส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจติดตามการปฏิบัติงานของฝ่ายข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ประชาชนในจังหวัดเลย ตามแนวชายแดน ทั้ง 4 อำเภอ เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลเชิงลึก ประชาชนมีความตื่นตัวในทางด้านการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ก็จริง แต่ประชาชนในพื้นที่ที่ทั้งหมดส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในทางป้องกันตนเองจึงทำให้ประชาชนมองโรคโควิด 19 เป็นเรื่องที่ไกลตัว ทั้งที่

เป็นเรื่องใกล้ตัวที่สังคมประเทศชาติและทั่วโลกให้การติดตามอยู่ตลอดเวลาและเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด เพราะกิจวัตรประจำวันทุกคนล้วนพบเจอในทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะฉะนั้นประชาชนจะคลุกคลีในเรื่องการเฝ้าระวังกับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เนื่องจาก ปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนจะพบเจอและมีความคุ้นเคยมาก คือ ปัญหาพฤติกรรมและความเชื่อของประชาชนยังขาดการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยวงกว้าง เพราะระบบราชการมีการยึดหลักระบบอุปถัมภ์ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและไม่ศรัทธาในชุมชนตามแนวชายแดน นำมาซึ่งทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวในการป้องกันตนเอง แต่ขาดความรู้ในระบบประชาธิปไตยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือขับเคลื่อนนโยบายแบบมีส่วนร่วมในทางนโยบายการพัฒนาสาธารณสุขอย่างแท้จริง

2. แนวทางสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย พบว่า แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้ฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาให้เกิดสุขภาวะองค์รวม 4 มิติ คือ ทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา ซึ่งหลักการเชิงพุทธบูรณาการเป็นพื้นฐานมุมมองด้านสุขภาพ โดยสุขภาวะแบบองค์รวมมีพื้นฐานมาจากการพึ่งพากัน กล่าวคือ การสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีต้องดูแลแบบบูรณาการทั้งทางด้านกาย จิต สังคม เพราะหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้ขาดความสมดุล และสิ่งที่สำคัญที่เป็นสารตั้งต้นในเรื่องสุขภาวะที่ดี นั่นก็คือ สุขภาพจิตที่แข็งแกร่ง ซึ่งการมีสุขภาพทางจิตที่ดี จะเป็นฐานรากให้เราสามารถยืนหยัดต่อสู้และเผชิญปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้ การมีภูมิคุ้มกันทางจิตที่เข้มแข็งก็จะทำให้กายเป็นสุข สังคม สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยแวดล้อมก็ได้รับการพัฒนาอย่างปกติ สุขและสมดุล องค์ประกอบด้าน กาย จิต สังคม เป็นองค์ประกอบที่ต้องอยู่ร่วมกันหากขาดส่วนใดชีวิตก็จะสูญเสียการ ทำงานไปและจะส่งผลต่อองค์ประกอบอื่นๆ ที่เหลือมีผลให้ร่างกายโดยรวมเจ็บป่วย จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ครอบครัวร่างกายทุกระบบทั้งทางด้านร่างกาย การปรับตัวด้านพฤติกรรมและการปรับตัวระดับจิตสำนึก เป็นเรื่องของดุลยภาพในท่ามกลางปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรวมทั้งแนวทางในการรักษาสุขภาวะที่ เน้นการดำรงชีวิตให้ความประสานสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือหลักอริยสัจ 4 หมายถึง หลักการเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรมและการพัฒนาด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา ที่เกี่ยวกับสุขภาวะทั้ง 4 มิติ ดังนี้ 1) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางกาย ได้แก่ การบูรณาการหลักกายอริยสัจ 4 หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรียทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ได้แก่ การบูรณาการหลักศีล อริยสัจ 4 หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงกับทุกเรื่องในชีวิต เพื่อสร้างสังคม

สันติสุข เพราะศีลเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นส่วนประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ การการเสริมสุขภาพทางจิตให้เข้มแข็งเป็นสภาวะของการกระทำให้เกิดจิตที่ตั้งมั่น สงบ เป็นเรื่องของการมีสติ ตื่นรู้ และจิตมีความตั้งมั่นมีสมาธิ องค์ธรรมที่สร้างเสริมให้จิตใจมีความสงบสุข 3) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม กล่าวคือ การบูรณาการหลักจิตตาวานา หมายถึง การเจริญจิตพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น จิตมีเมตตา กรุณา จิตมีสมาธิ ย่อมส่งผลให้มีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้เป็นคนไม่วิตกกังวล ไม่กลัวจนเกินไป สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญหน้ากับภาวะโรคโควิดได้ และ 4) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางปัญญา ได้แก่ การบูรณาการหลักปัญญาวานา การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การมีสติปัญญา ความรู้ ความนึกคิด ในทาง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับปัญญา หมายถึง ความรู้เข้าใจในเหตุและผล รอบรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ตลอดจนรู้แจ้งในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เข้าใจว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน อันทำให้สามารถวางตนและปฏิบัติได้ถูกต้องดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดน กลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. อภิปรายผลสภาพปัญหาการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ตามแนวตะเข็บชายแดนในจังหวัดเลย โดยสภาพปัญหาทั่วไปด้านองค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อชุมชน เนื่องจากสภาพพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนนโยบายนั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก สืบเนื่องจากกำลังคนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะด้านส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ บางพื้นที่ต้องส่งกำลังของเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการเฉพาะด้านไปช่วย จึงทำให้การขับเคลื่อนนโยบายศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก ประกอบกับผู้ที่มาช่วยปฏิบัติราชการแทนไม่ใช่คนในพื้นที่ด้วย การขับเคลื่อนนโยบายด้านการป้องกันโควิด19จึงเป็นไปค่อนข้างยากกว่าหน่วยงานอื่น หากกำลังพลส่วนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามทุรกันดารจะได้รับการฝึกอบรม ต้องมีกำลังเจ้าหน้าที่มาทำหน้าที่ทดแทน ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นๆ หากเป็นไปได้ก็ควรที่จะพัฒนาตั้งแต่การรับสมัครคนที่ จะสอบแข่งขันไปเป็นเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านมีความรู้ความสามารถด้านต่างๆที่ได้กำหนดไว้ เช่น มีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านไต่เบ้ง และต้องกำหนดด้วยว่าเป็นข้าราชการด้านสาธารณสุขมีความชำนาญงาน

เกี่ยวกับเครื่องมือทางการแพทย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของวชิษฐ์พล กุลพรม (2560) การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของ เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง ด้านสภาพสังคมมีการจัดระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีสถานศึกษาในระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ด้านการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ด้านโครงสร้าง พื้นฐานและการคมนาคมมีไฟฟ้า น้ำประปา ถนนสัญจรสะดวก ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแม่น้ำปิง แม่น้ำกวง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และคำยอง และมีแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด การพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางทฤษฎี terms 1) technology ด้านเทคโนโลยีนั้น นำมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวก รวดเร็ว 2) Economic ด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง 3) Resource ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่างๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ 4) Mental ด้านจิตใจความเข้มแข็งของชุมชน เริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอ ไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก้ปัญหาชีวิต ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนได้ 5) Socio-cultural system ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้ประชาชนมีศีลธรรม

2. แนวทางสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย จากสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย ผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) จากมาตรการที่ต้องควบคุมการระบาดส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยทั้งภายในและภายนอกผลจากการล็อกดาวน์ประเทศส่งผลให้เกิดการชะงักต่อเศรษฐกิจของประเทศ จากผลประเมินของการวิจัยกรุงศรีได้ประเมินผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เศรษฐกิจหดตัวร้อยละ 3.2 และเศรษฐกิจอาเซียนจะลดลงราวร้อยละ 2.1-5.4 หากมีการล็อกดาวน์ประเทศจะส่งผลต่อการลดลงของนักท่องเที่ยวคาดลดลงกว่าร้อยละ 60 ปัญหาจากการขาดดุลของห่วงโซ่การผลิตทั้งในและต่างประเทศอาจส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยหดตัวลงร้อยละ 5.4 คาดการอาจเกิดผลกระทบถึงระดับต่ำสุดตั้งแต่วิกฤตต้มยำกุ้งในปี พ.ศ. 2541 กระทรวงสาธารณสุขเป็นหนึ่งในหน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมสถานการณ์การระบาด จัดทำหลักเกณฑ์มาตรฐานการเฝ้าระวัง จัดทำคู่มือการปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนา (COVID-19) ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อ ได้แก่ จัดทำคู่มือ Sandbox Safety Zone in School ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อกำหนดมาตรการให้โรงเรียนสามารถเปิดให้มีการเรียนการสอนได้ จัดทำคู่มือ 2 มาตรการ Factory Sandbox ร่วมกับ

กระทรวงแรงงาน และด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศกระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมพัฒนารูปแบบการเดินทางเข้าประเทศไทยเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ Sandbox และมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจแนวพรมแดนถาวร (One Day Trip) เพื่อรองรับนโยบายและมาตรการรองรับการเปิดประเทศ การกำหนดมาตรฐานการพำนักในพื้นที่นำร่องการท่องเที่ยว (Sandbox Programme) การเข้ากักตัว (Quarantine Facilities) ร่วมกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จากบทบาทกระทรวงสาธารณสุขในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในประเทศและชาวต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของระนอง เกตุดาว และอัมพร เทียงตรงดี และภาสินี ไทอินทร์ (2564, หน้า 53-61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดอุดรธานี (Udon Model COVID-19) พบว่า รูปแบบการเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการเฝ้าระวัง คัดกรองสอบสวน ควบคุม ป้องกันโรคมีประสิทธิภาพ 2) การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข ภาควิชาเครือข่ายและประชาชนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว 3) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การประเมินผลหลังการนำรูปแบบไปใช้พบว่า ความรู้เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลก่อนและหลังพัฒนามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการนำรูปแบบไปใช้ กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอและภาคีเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง ภายใต้ “คนอุดรไม่ทอดทิ้งกันฝ่าฟันโควิด” โดยสื่อสารข้อมูล ความรู้รวดเร็วด้วยเทคโนโลยีทันสมัย ข้อเสนอแนะสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ตามบริบทพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรเร่งศึกษาผลกระทบทางสังคมต่อกลุ่มเปราะบางเพิ่มขึ้นในช่วงการระบาดระลอกสอง ทั้งความสามารถในการรับมือกับผลกระทบ ทางเลือกของเขาเหล่านั้นในการปรับตัวว่ามีมากน้อยเพียงใด มาตรการของภาครัฐอะไรบ้างที่ช่วยเขาได้ มาตรการอะไรที่อาจช่วยเขาได้แต่เขาไม่ได้หรือยังไม่ได้ และเพราะเหตุใดจึงไม่ได้หรือได้ช้า เป็นต้น

1.2 ภาครัฐ “ต้อง” มีมาตรการเยียวยาเป็นพิเศษสำหรับกลุ่มเปราะบางและกลุ่มที่เสี่ยงจะเกิดแผลเป็น โดยควรเป็นมาตรการที่หลากหลาย เพิ่มเติมจากการให้เป็นเงิน เช่นการดูแลให้เข้าถึงบริการภาครัฐด้านต่างๆ เช่นการจ้างงาน การดูแลสุขภาพ การช่วยดูแลบุตรหลานให้เรียนรู้ออนไลน์ได้มากขึ้น การเข้าถึงบริการเหล่านี้ต้องเป็นไปโดยไม่ตกหล่น หรือควรเข้าถึงมากขึ้นกว่าในภาวะปกติด้วยซ้ำ การ

ป้องกันการตกหล่นอาจใช้ทั้งกลไกภาครัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น ชุมชน ภาคเอกชน หรือแม้กระทั่งประชาชนทั่วไปในการแจ้งให้ภาครัฐทราบกรณีพบเห็นกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นจากการได้รับการช่วยเหลือและเยียวยา

1.3 ควรมีมาตรการเฝ้าระวัง (monitoring) การเกิดแผลเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยแผลเป็นหมายถึงกิจการหรือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 แบบต่อเนื่องยาวนาน และไม่มีโอกาสฟื้นตัวแม้การระบาดจะหายไป ตัวอย่างเช่นเจ้าของกิจการขนาดเล็กที่สิ้นเนื้อประดาตัว ไม่มีเงินทุนจะเริ่มกิจการใหม่ แรงงานที่ถูกเลิกจ้างถาวรและไม่มีโอกาสได้รับการจ้างงานใหม่ เป็นต้น คาดว่ากลุ่มเหล่านี้จะทับซ้อนกับกลุ่มเปราะบางที่กล่าวถึง และเมื่อพบแผลเป็นเหล่านี้แล้ว ก็ต้องเร่งออกมาตรการในการบรรเทาความทุกข์ร้อนและประคับประคองให้เขาสามารถกลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและฟื้นฟูทางสังคมควบคู่กันไป

1.4 ในระยะยาว ต้องทำการปรับปรุงระบบความคุ้มครองทางสังคม (social protection) ที่คำนึงถึงการได้รับผลกระทบที่ต่อเนื่องและรุนแรงของกลุ่มเปราะบางและผู้ที่กลายเป็นแผลเป็นจากการระบาด ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และต้องการการออกแบบที่เหมาะสม ดังจะกล่าวถึงในบทความฉบับต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนอื่นตามแนวชายแดนในจังหวัดอื่นนอกเหนือจากจังหวัดเลยที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้ทราบถึงบริบทพื้นที่และสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ

2.2 ควรศึกษาในประเด็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยด้วย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย ได้องค์ความรู้ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการป้องกันและรับมือกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความยั่งยืนในชีวิตประจำวันในช่วงวิกฤติ ประกอบด้วย 1) ศิล การรักษาศีล การรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเองและผู้อื่น การเว้นจากการทำร้ายผู้อื่น (เช่น การละเมิดมาตรการสุขอนามัย) และการปฏิบัติตามกฎหมาย 2) สมาธิ การฝึกสมาธิหรือการทำจิตให้สงบเพื่อควบคุมความกังวลและความเครียดในช่วงเวลาของความไม่แน่นอน การทำสมาธิช่วยให้จิตใจสงบและลดความวิตกกังวล ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่สำคัญในช่วงวิกฤติ 3) ปัญญา การใช้ปัญญาหรือความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบและมีสติ ปัญญาในการปฏิบัติตน เช่น การรับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ และการประยุกต์ใช้ความรู้

เพื่อป้องกันและรักษาตนเองให้ปลอดภัยจากโรคระบาด 4) ขันติและความมีเมตตา การฝึกเมตตาต่อผู้อื่น โดยการแสดงความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ ซึ่งจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และ 5) สติปัญญาในการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันทางสังคมอย่างสันติสุข และมีความปลอดภัยจากสถานการณ์ โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดสุขภาวะองค์รวม คือ ทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ธนัชชา รอดกันภัย. (2560). *การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง: กรณีศึกษา นักศึกษา กศน. ตำบลควนทอง อำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต).
- สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- บุญวรา สุมะโน และณัฐธนิชา อเนกสมบุรณ์ผล. (2564). *ความสำคัญของข้อมูลในช่วงโรคระบาด*. เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/2021/08/the-importance-of-data-in-the-fight-against-covid/>

ระนอง เกตุดาว, อัมพร เทียงตรงดี และภาสินี โทอินทร์. (2564). การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดอุดรธานี (Udon Model COVID-19). *วารสารสารธารณสุข*, 30(1), 53-61.

วสิษฐ์พล กุลพรม. (2560). *การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานจังหวัดเลย. (2560). *รายงานประจำปี 2560*. เลย: สำนักงานจังหวัดเลย.

